

Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Чинна редакція норми статті 214 КПК України, яка регламентує положення з питань початку досудового розслідування, в обов'язковому порядку вимагає від слідчого, прокурора, у разі надходження повідомлення, заяви чи безпосередньому виявленні з будь – якого джерела обставин щодо вчинення кримінального правопорушення приймати відповідні заходи та не пізніше 24 годин вносити відомості про це до (ЄРДР) Єдиного реєстру досудових розслідувань розпочинаючи таке розслідування. Саме з цього моменту законодавець дозволяє офіційно встановлювати відповідні дані, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні проводячи передбачені законом слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії. Лише огляд місця події законодавець дозволяє проводити до внесення відомостей до ЄРДР, але по завершенню огляду дані про це обов'язково вносяться до ЄРДР продовжуючи подальше розслідування. А якщо зміст заяви, чи повідомлення дає підстави вважати, що вчинено кримінальний проступок, то окрім вказаного дозволяється відбирати пояснення, робити медичне освідування особи, отримувати від спеціаліста висновок, знімати з технічних засобів чи приладів (фото-кіно-відео) показання, вилучати знаряддя, засоби вчинення кримінального проступку, документи й інші речі, що відносяться до предмету цього кримінального проступку, а також вилучати речі, документи, предмети виявленні у затриманій особі під час її особистого огляду чи огляду її речей (ст. 214 КПК) [1].

Іншого порядку щодо обов'язковості початку досудового розслідування норми КПК не передбачають.

Зрозуміло, що безпідставна чи за надуманими підставами відмова уповноваженої службової особи внести відомості отримані від юридичної чи фізичної особи заявника про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань не дозволяє розпочати кримінальне провадження, встановити злочинця, вжити заходи щодо забезпечення відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди та в цілому відновити порушенні права особи заявника внаслідок вчинення такого кримінального правопорушення.

Положення 214 статті КПК з питань відомостей, що обов'язково

вносяться до ЄРДР, серед іншого, передбачає внесення до реєстру і відповідної частини та статті КК України.

За вказаних вище обставин говорити, що визначена на момент внесення до ЄРДР кваліфікація кримінального правопорушення є остаточною, не можна, оскільки кримінальне провадження тільки розпочинається, і в подальшому при отриманні додаткових даних чи додатково встановлених фактів кваліфікація може бути доповнена, чи взагалі змінена.

Невипадково редакція частини п'ятою, пункту п'ятого статті 214 щодо відомостей, які вносяться до ЄРДР передбачає внесення саме попередньої правової кваліфікації такого правопорушення.

До речі, Наказом № 298 Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 року також передбачена вимога, згідно якої на початку досудового розслідування до ЄРДР вносяться данні щодо попередньої правової кваліфікації кримінального правопорушення передбаченого КК України (розд.2 п. 1. Наказу) [2].

Проблемні питання, предметом яких є процесуальна бездіяльність органів досудового розслідування, прокурора у тому числі й щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР залишаються в науковому просторі актуальними. [3, с. 91-92; 4, с. 45; 5, с. 138; 6, с. 249].

За узагальненими даними судової практики Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, лише у 2017 році до слідчих суддів з питань невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР було направлено 1146 звернень, з яких 466 (40,6 %) звернень було судом повністю задоволено [7].

Аналіз оскарження в порядку ст. 303 КПК бездіяльності слідчого, прокурора щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР свідчить, що дуже часто такою підставою стає неможливість надання правової кваліфікації з питань отриманих особою заявником тілесних ушкоджень у випадку, коли тяжкість отриманих ушкоджень безпосередньо впливає на правову кваліфікацію вчиненого кримінального правопорушення, у тому числі відсутність, чи не підтвердження на момент звернення суми завданої майнової шкоди, у випадку, коли її визначення також безпосередньо впливає на правову кваліфікацію кримінального діяння. До речі, дійсно розмір завданих збитків, є однією з обов'язкових умов щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР (п. 14 Наказу) [2].

А іноді, в основу підстави щодо відмови у внесенні відомостей до реєстру покладають неможливість розмежування складу кримінального правопорушення, як то грабіж це чи крадіжка, або інші надумані непередбачені законом підстави [8].

Аналізуючи положення вказаного Наказу можна чітко бачити, що внесення відомостей дізнавачем, слідчим про кримінальне правопорушення до ЄРДР, ще не означає початок досудового розслідування, оскільки у Реєстрі, фіксація дати обліку інформації та присвоювання їй відповідного

реєстраційного номеру, а відповідно і номеру кримінального провадження відбувається лише з моменту, коли керівник органу прокуратури, органу досудового розслідування, чи органу дізнання відповідним чином підтвердять факт особистої перевірки таких відомостей. (розд. 2 п. 2 Наказу) А з цього випливає, що реєстрація заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення відбувається не в межах 24 годин, передбачених ст. 214 КПК, а в межах, коли визначені Наказом № 298 Офісу Генерального прокурора уповноважені керівники підтвердять відповідним чином факт такої реєстрації і програма автоматично присвоїть кримінальному провадженню відповідний номер. А якщо підтвердження не відбудеться, то кримінального провадження не існує. Особливо такий порядок ставить в дуже незручне становище слідчого, у випадку здійснення ним затримання особи в порядку ст. 208 КПК під час, чи одразу після вчинення такою особою певного кримінального правопорушення, оскільки слідчий навіть після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР все рівно залишається залежним від необхідності підтвердження такого внесення керівником органу досудового розслідування чи прокурором. До того ж, не може бути і мови, що за таких обставин прокурор погодить слідчому повідомлення про підозру в межах 24 годин, з моменту затримання особи, як того і вимагає закон. Внаслідок чого юридична відповідальність щодо слідчого, який здійснив «незаконне, безпідставне тощо» затримання особи не забариться [9, с. 203].

Все вказане свідчить, що невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про його вчинення, і навіть своєчасне внесення, але не підтвердження відповідним чином факту такої реєстрації певним керівником, перешкоджає особі заявнику реалізувати свої конституційне право щодо доступу до правосуддя і змушує шукати в судових інстанціях можливості відновлення порушених прав внаслідок бездіяльності сторони обвинувачення [10, с. 73].

По своїй суті такий підхід дійсно є запереченням автоматичної моделі початку досудового розслідування, закладеної у ст. 214 КПК України [11, с. 167].

Окреслені проблемні питання з реалізації положень початку досудового розслідування свідчать, що на сьогодні на міжвідомчому рівні для керівників органів досудового розслідування та прокурорів існують підґрунтя щодо невиконання ними імперативної норми ст. 214 КПК України з питань обов'язковості внесення відомостей після надходження заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР та початку досудового розслідування. А тому, згідно вище зазначених обставин, наведених аргументів та пропозицій існує необхідність передбачити певні зміни та доповнення у відповідних відомчих нормативно правових актах які б повністю відповідали положенням ст. 214 КПК та надавали б особі заявнику більше гарантій з реалізації законодавчих положень щодо доступу до правосуддя у тому числі й з питань можливості відновлення порушених прав внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення 22.05.2023)
2. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення. Наказ Офісу Генерального прокурора № 298 від 30.06.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (дата звернення 22.05.2023).
3. Клепка Д. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 211 с.
4. Шаренко Л. С. Проблемні питання розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2015. № 5 (14). С. 45.
5. Федченко В.М. Початок досудового розслідування та можливості його оскарження: окремі питання. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2019. С. 137-139.
6. Світлана Шаренко Розгляд слідчим суддею скарг на рішення, дії, чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора. *Підприємство господарство і право*. 11/2020 С. 247-253).
7. Узагальнення про практику розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VRR00212> (дата звернення 22.05.2023)
8. Ухвала слідчого судді у справах № 563/1106/15-к, № 136/ 146/15-к, № 557/692/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 22.05.2023).
9. (Федченко В., Захарко А. Класифікація видів затримання залежно від способу кримінальної процесуальної регламентації. *JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL: TEORIE ȘI PRACTICĂ*. • *НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА*. JANUARY 2019. С. 201-205.(С. 203).
10. . Лобойко Л. М. Щодо доцільності оскарження початку досудового розслідування. *Вісник Академії адвокатури України*. 2016. № 13, вип. 2 (36). С. 68-74.
11. Гловюк І., Дроздов О., Завтур В., Дроздова О. До розробки концепту позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини у кримінальному провадженні (на прикладі статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Право України*, 2022. С. 156-189.